

szavaz az előadónak és az összes javaslatokat az igazgatóságnak adja ki határozathozatal végett.

Most következett az ülés nagyfontosságú pontja: az elnökválasztás. Dr. Ágai Adolf szép beszéd kíséretében elnöknek hatvani Hatvany-Deutsch Józsefet ajánlja. A választmány nagy lelkesedéssel fogadta az indítványt és felekezeti életünk e nagytevékenységű és sok téren kiváló férfiát egyhangulag választotta meg és elhatározta, hogy a választásról dr. Ágai vezetése alatt álló külön küldöttség útján értesíti az új elnököt.

A tárgysorozat utolsó pontja a költségvetés volt, melyet Beck Dénes bankigazgató terjesztett elő. A kiadás 13,800 koronára, a bevétel kerek összegben 13,000 koronára van előirányozva. A választmány az előirányzatot tudomásul veszi. Ámbátor kevés felszólalás volt, az ülés majdnem két órát vett igénybe. A nagy érdeklődés jele, hogy a rossz idő daczára a tagok nagy számban jelentek meg és hogy végig kitartottak.

AZ IZRAELITÁK ORSZÁGOS IRODÁJÁNAK FELTERJESZTÉSE A GABELLA KIVETÉSE ÉS BEHAJTÁSA ÜGYÉBEN.

Nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr!

A gabellának közvetlen adóként való kivetése, illetve behajtása ügyében f. é. 22933. sz. a. kelt leirattal nyert felhívásra van szerencsénk a következőkben nyilatkozni:

Az izraelita hitfelekezet jelenlegi zilált állapotában felette aggodalmasnak tartjuk, ha egyes ügyek a nagy és égetővé vált kérdések egész komplexumából kivételnek és ha a szerves összesség meghallgatása nélkül a hitközségek létérdekét mélyen érintő ügyek, tudtuk és hozzájárulásuk nélkül tett intézkedésekkel rendeztetnének. Az izraelita hitfelekezet ügyeinek terén fennálló zavaros állapotokat a szórványosan megjelenő rendeletek nem tisztázhatják, sőt e zavarokat csak fokozni és a felekezet kebelében fennálló jogos elégtelenséget csak növelni képesek.

Ezen egyes esetekkel kapcsolatosan felmerülő eszméken és elhatározásokon épülő rendeletek veszélyeztetik azt a nagy-

nehezen kialakuló rendet, mely egyes hitközségekben e szomorú állapotok között is úgy ahogy kifejlődni tud. Alig hogy a hitközségek az 1885-ik évi november hó 13-án, 1924. eln. sz. kiadott rendelet alapján az anyakönyvi kerületek alakjában rendeztetek és ez új formában kezdték meg működésüket, már az 1888-ik évi június hó 21-én 1191. eln. sz. alatt kiadott körrendelet a hitközségek szervezetére nézve új rendet állapított meg, mely az egyházpolitikai törvények hatása alatt, de kivált az állami anyakönyvekről szóló 1894: XXIII-ik t.-cz. rendelkezései folytán több tekintetben megingott. A pótló és magyarázó rendeletek a hitközségek alapját vajmi kevésbé szilárdították.

Még alig folyt le az a nagy munka, melyet az ország összes izr. hitközségei az 1888-ik évi június 11-én 1191. eln. sz. alatt kiadott körrendelet elrendelt új alapszabály alkotással, felterjesztéssel, módosítással átéltek, ami némely hitközségekben az egyenetlenkedések és egyéb kalamitások forrásává vált, Nagyméltóságod minisztériuma a hitközségek alapszabályait kezdte visszautasítani azon a czímen, hogy az általa rendkívüli áldozatokkal és fényes eredménnyel fenntartott iskolákra nézve nem tartalmazznak kellő intézkedéseket, sem a hitközségekkel, sem másokkal előzetesen tájékoztatólag és figyelmeztetőleg nem közöltettek azok a rendelkezések, melyek az iskolák iránt felveendő és a hitközségek alapszabályai e czímen rendre elutasítottak.

Végre a felekezet meghallgatása nélkül Nagyméltóságod az izr. iskolaszékek ügyében 57121/1906-ik szám alatt egy rendeletet bocsátott ki, melyre, mellesleg mondva, azokat a népiskolákat fenntartó izr. hitközségek rá nem szolgáltak, melynek sérelmes voltára külön fogunk kötelességszerűen kiterjeszkedni és amely rendelet ismét a hitközségi alapszabályok módosítását, illetve átalakítását vonja maga után. Ma már odafejlődtek az ügyek, hogy nincs az országban senki, aki valamely hitközségnek oly normál alapszabályt javasolhatna, melyet a jóváhagyás biztos reményében mutathat be, ami viszonyaink tarthatatlan voltát eléggé igazolja.

A hitközségi alapszabályok gerinczét voltaképen a hitközségi szükségletek fedezése módjának meghatározása és az e körül követendő eljárás képezi és így az izr. hitközségek,

ha jövedelmeiket illetőleg új rendeleti intézkedés történnék, annak tétetnének ki, hogy alapszabályaik lényeges részei ismét hasznavehetetlenekké válnának.

A szükségletek fedezése iránt minden hitközségben más-más viszonyok, szokások fejlődtek. Egyik helyen a közvetlen adózásnak a módja, másikon az indirekt adóztatás dívik. Vannak helyek, ahol vegyes rendszert alkalmaznak. Némely helyen az állami adó szolgál a kultusz-adókivetés alapjául, máshol a hitközség a kivetést saját belátása szerint megfelelő eljárás keretében végzi. Vannak hitközségek, ahol ezenkívül kerületi adó is van azon az alapon, melyet az 1885-ik évi november hó 13-án 1924. eln. sz. alatt kiadott körrendelet állapított meg. Vannak rabbiadók magánjogi szerződés jelle gével bíró régi megállapodás alapján.

A gabella tekintetében is sokféle az eljárás. A gabellát szedik egyes helyeken a húsfogyasztás után, vagy kivetés után azoktól, akik kóser húst nem fogyasztanak, alapul véve az illető család valószínű húsfogyasztását. Gyakori eset, hogy a gabella a metszők fizetése, vagy fizetésük akcziidencziája. Az sem ritka eset, hogy a hitközség a gabellát vállalkozónak vagy mészárosnak bérbe adja.

A hitközség úgy teremti elő a szükségleteire szolgáló fedezetet, ahogy tudja. A mód, amelylyel ezt cselekszi, az eljárás, melyet e tekintetben követ, tagjainak akaratán alapul. Voltaképpen az az egyetlen épségben levő autonom joga van, hogy nagy terheinek tagjai által való fedezése iránt önmaga, illetve a tagok akarata szerint intézkedik. Alapok felett nem rendelkezik és az állam, mely más felekezeten, adóterheire való tekintettel hathatósan segít, elviselhetetlen terhein nem könnyít. Ellenben nagy terheket ró a hitközségekre az iskola révén a hitoktatás körüli szolgálattal, a rabbi — különben helyes — véglegesítésének kötelező voltával, az anyakönyvi törvény előtti időből eredő anyakönyvek tovább vezetésével, nem is szólva egyéb erkölcsi feladatairól, melyeknek teljesítése állami tekintetben szintén kiváló fontosságú.

Ily körülmények között nem tartjuk megokoltnak, hogy a hitközség ethikai hivatásának teljesítésében az állam meg-szorító intézkedéseivel korlátoztassék akkor, midőn az egyház-politikai törvények amugy is sok tekintetben megnyirbálták

jövedelmeiket. Az anyakönyvvezetésnek államivá tétele, az egyházi esketés mellőzhetősége, a felekezettől való kiválás lehetősége a hitközségekre nagy anyagi károsodással járt. Ha önmagára való utaltságukban az izr. hitközségek elé abban is nehézségeket gördítenek, hogy saját tagjaikra a többség határozata alapján önalkotta-szabályaiban meghatározott módon vethesse ki azt, ami fenntartására szükséges, akkor ez amúgy is vergődő testületek létalapjukban rendülnének meg.

Nem ismerjük ama konkrét ügyeket, melyek alapján Nagyméltóságod minisztériuma az átalányösszegben kirótt gabellának közigazgatási segédlet mellett való behajtása kérdésének megfontolására érezte magát indíttatva. Úgy lehet, hogy az alapul szolgáló esetek tüzetesen ismerve, ezek elintézése iránt megfelelő javaslattal járulhatnánk Nagyméltóságod elé.

Így azonban a fentiek előrebocsátása után a hozzánk intézett kérdésekhez alkalmazkodva felelhetünk:

A gabella beszédési módjánál fogva közvetett fogyasztási adó. De mert nemcsak arra szolgál, hogy a hús rituális kikészítésének költségeit fedezze, hanem némely hitközségben a főjövedelmet alkotja, voltaképpen közvetett alakban lerótt hitközségi adó.

Ha tehát valamely hitközség olyan tagjára, aki a gabella fizetése alól kivonja magát olyképpen, hogy nem kóserhúst fogyaszt, e czímen közvetlen adót ró ki, vagyis ha a gabella lerovási módja megváltozott és direkt szolgáltatássá lett, az természetesen közvetlen adóvá vált és behajtására a közigazgatási segédlet megadandó. A hitközségeknek adott eme jogkedvezmény alapját a hitközségi szükségletek fedezésére szolgáló szabályosan kivetett adók képezik. A direkt szolgáltatás eredete a kedvezményt nem érinti, mert oly helyeken, hol vegyes adóztatási rendszer van, a közvetlen adó nagyságának meghatározásánál is mindig mértékadó, hogy a megadóztatott tag mily arányban teljesít gabella, vagyis közvetett adót. E szerint az egyenes kultuszadóban is benne van a gabellának eleme, mint az egy összegben kivetett gabella helyetti szolgáltatásban.

Nem tartjuk kétségesnek, hogy azok az izr. hitközségi tagok, akik kóser húst nem fogyasztanak, a gabellát helyet-

tesítő szolgáltatással megterhelhetők. Mert az a körülmény, hogy az illetők az erre vonatkozó hitközségi intézményeket igénybe nem veszik, őket ez intézmény fenntartásához való hozzájárulásának kötelezettsége alól fel nem mentheti. A gabella nemcsak a hús rituális preparálására, hanem az adó egy nemeként a hitközség összes szükségleteire fordítható. Az intézmények, templom, pap stb., fenntartandók, anélkül, hogy azokat mindenki igénybe veszi-e, vagy sem. A tag nem az ellenszolgáltatás mértéke szerint járul a hitközséghez, hanem az összszükségletek arányában. Nem az a döntő terheinek megállapításánál, hogy igénybe veszi-e ezt, vagy azt az intézményt, vagy egyáltalán bármit is a hitközségben, hanem irányadó az, hogy igénybe veheti-e az institucziókat és hogy ezek az összesség érdekében fenntartandók. A kóserhús kikészítése és a baromfi metszésére minden izr. hitközség köteles metszőt tartani, akár veszi mindenki igénybe, akár nem. Enélkül hitközség nincs és el sem lehet. A tag pedig azért részese az izr. hitközségnek, mert az ily testület által fenntartandó vallási és egyéb intézményekről gondoskodik. Nem lehet valaki részlegesen tagja valamely hitközségnek, nem lehet tag a hitközség intézményének egy hányada erejéig. A hitközség egy megállapított szervezet, melynek kizárólagos célja, hogy az izraelita istentiszteleti, szertartási, oktatási és jótékonyági intézeteket fenntartsa és azokat alkalmas tisztviselők által vezesse és kezelje. A szükségletek fedezéséről alapszabályai szerint önmaga intézkedik. Aki és a meddig a hitközség tagja, e szabályokat teljességükben elismerni tartozik.

Méltóztatik utalni az 1895: XLIII. t.-cz. 1. §-ára azzal, hogy az a kérdés, vajjon valaki, aki valamely hitközségi intézményt igénybe nem vesz, ez intézmény fenntartásának terheihöz köteles-e hozzájárulni, e törvényszakasz szempontjából is megfontolandó.

Ez a szakasz azt mondja, hogy mindenki szabadon vallhat és követhet bármely hitet vagy vallást. Ebben az izr. hitközség senkit sem gátol. De aki tagként hozzá lép, az *pro foro interno* vallhat akármit, de a tagsági kötelék szempontjából a hitközséghez való viszonyát az alapszabályok szabályozzák. Belépésével, illetve a hitközségben való bennmara-

dásával erre vonatkozó akaratát nyilvánítja. Ha e viszonyon változtatni kíván, akkor éppen az idézett 1895: XLIII. t.-cz. 5. §-ának rendelkezése szerint kiléphet.

Az idézett 1. §. második bekezdése szerint senkit sem szabad törvényekbe vagy közerkölcsiségbe nem ütköző vallási szertartás gyakorlásában akadályozni, vagy hitével nem egyező vallási cselekmény teljesítésére kényszeríteni. Minthogy a hitköztség senkit sem kényszerít arra, hogy kóserhúst fogyaszson, bizonyítást nem igényel, hogy a költségekhez való alapszabályok szerinti hozzájárulás vallási vagy lelkiismereti kényszer nem képez és így, véleményünk szerint, az itt tárgyalt kérdés az idézett törvénnyel összefüggésbe nem hozható. Mindezek után tiszteletteljes véleményünk oda irányul:

hogy a f. é. 22933. sz. a. kelt leiratban felvetett kérdések szempontjából általános rendelkezések szükségessége fenn nem forog, hogyha egyöntetű normativum az adózási ügyet illetőleg fennforogna is, ily természetű és az izraelita hitközségek létalapját érintő kérdések csak a felekezet összességének akaratával egyezően, illetve az izr. vallásfelekezet ügyei rendezésének keretében nyerhetnének általános szabályozást.

Kik is egyébiránt kitűnő tisztelettel vagyunk
Budapest, 1906. november 10-én,

Nagyméltóságú miniszter úr alázatos szolgálói
az izraeliták országos irodája:

MEZEY FERENCZ DR. sk.,
irodai titkár.

MEZEI MÓR DR. sk.,
irodai elnök.

RÁKÓCZI.¹⁾

»Ki az, ki felragyogott napkelet felől, kit diadal talál lába nyomán; ki az, ki nemzeteket hódoltat ím maga előtt és királyokat ural, holott porrá enyészte már régen kardját, s röpke szellő pelyvájává győzedelmes ijját? . . . Ki az, ki megkergeté bár őket egykor, most mégis béke járul velük eléje oly útra ím, melyen lábai már nem léphetnek?« (Ézs. 41, 1. 3.) Ki lehet az, hangzék csak a tegnapi szombatnapon a próféta

¹⁾ Az orsz. rabbiképző-intézetben rendezett Rákóczi-ünnepélyen elmondott emlékbeszéd.